

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

Втора меѓународна научна конференција
„Влијанието на научно – технолошкиот развој во
областа на правото, економијата, културата,
образованието и безбедноста во
Република Македонија“

Скопје 30-31 октомври 2014

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ: Втора меѓународна научна конференција
„Влијанието на научно – технолошкиот развој во областа на правото,
економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“

Организатор: Институт за дигитална форензика
Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје

Уредник: Проф.д-р Сашо Гелев

Издавач: Универзитет „ЕВРО-БАЛКАН“ Скопје
Република Македонија
www.euba.edu.mk

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

001.3:330/378(497.7)(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2 ; 2014 ; Скопје)
Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото,
економијата, културата, образованието и безбедноста во Република
Македонија : зборник на трудови / Втора меѓународна научна
конференција, Скопје 30-31 октомври, 2014 ; [уредник Сашо Гелев]. -
Скопје : Универзитет "Евро-Балкан", 2014. - 575 стр. : илустр. ; 24см

Дел од трудовите на англиски јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-4714-11-8

а) Научен развој - Општествени науки - Македонија - Собири
COBISS.MK-ID 97406218

Сите права ги задржува издавачот и авторите

Програмски одбор

- Проф. Д-р Митко Панов, Универзитет Евро Балкан - Претседател
- проф. Д-р Сашо Гелев – Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
копретседател
- проф. Д-р Павлина Стојанова, Универзитет Евро Балкан
копретседател
- Проф. Влатко Чингоски, Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
- Проф. Д-р Божо Крстајиќ, Електротехнички факултет - Подгорица,
Црна Гора
- Доц. д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет Радовиш
Универзитет Гоце Делчев Штип, Република Македонија
- Проф. Д-р Аристотел Тентов, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Доц. Д-р Марија Календар, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Доц. Д-р Атанас Козарев, Европски универзитет Република
Македонија- Скопје
- Проф. Д-р Атанас Илиев, Факултет за електротехника и
информациски технологии, Универзитет Св. Кирил и Методиј –
Скопје, Република Македонија
- Проф. Д-р Тони Стојановски, Австралија
- Д-р Зоран Нарашанов, Винер осигурување, Скопје, Република
Македонија
- Проф. д-р Лада Садиковиќ, Факултет за криминалистика,
криминологија и безбедност, Универзитет во Сараево;
- Проф. д-р Здравко Скакавац, Факултет за правне и пословне
студије, Универзитет УССЕ, Нови Сад;
- Доц. д-р Марјан Николовски, Факултет за безбедност,

Универзитет Св. Климент Охридски, Битола, Република Македонија
➤ Проф. д-р Гордан Калаџиџев, Правен факултет, Универзитет Св. Кирил и Методиј – Скопје, Република Македонија
➤ Д-р Никола Протрка, Полициска академија, Загреб, Република Хрватска
➤ Проф. Д-р Стефан Сименов, Академија за внатрешни работи на Република Бугарија
➤ Доц. Д-р Оџаков Фердинанд, Министерство за одбрана на Република Македонија
➤ Доц. д-р Лидија Раичевиќ, Основно јавно обвинителство за борба против организиран криминал

Организациски одбор

- Проф. д-р Сашо Гелев, претседател
- Проф. д-р Павлина Стојанова, член
- Доц. Д-р Мимоза Клековска, член
- Доц. Д-р Снежана Черепналковска-Дуковска, член
- Доц. д-р Александар Даштевски, член
- Доц. д-р Вангел Ноневски, член
- Доц. д-р Јорданка Галева, член
- М-р Игор Панев, член
- М-р Маријана Хрисафов, член
- Зорица Каевий, член

СОДРЖИНА

<i>д-р Роман Голубовски Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Автоматизирање на ЕКТ дијагностика.....	14
<i>д-р Роман Голубовски Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Технички аспекти на автоматизација на биаксијална вибро-платформа.....	22
<i>Atanas Kozarev, PhD, European University - Republic of Macedonia</i>	
DEMOCRATIC CONTROL OVER THE SECURITY SYSTEM OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA – CURRENT SITUATIONS AND CHALLENGES.....	31
<i>д-р Василија Шарац Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Примена на софтверски пакети во проектирање на електрични инсталации.....	37
<i>д-р Василија Шарац Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
ПРИМЕНА НА ЛОГО КОНТРОЛЕР ВО УПРАВУВАЊЕ НА МАШИНА АБКАНПРЕСА СТО-400 ОД АСПЕКТ НА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ДОВЕРЛИВОСТА И БЕЗБЕДНОСТА НА ПОГОНОТ.....	45
<i>м-р Маријана Хрисфов, Универзитет "ЕВРО-БАЛКАН" - Скопје</i>	
Новите медиуми и политичките револуции.....	53
<i>м-р Татјана Уланска, м-р Даниела Коцева, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Промените во општеството како причина за семантичка екстензија во современиот македонски јазик.....	64
<i>М-р Александра Ангеловска, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје</i> <i>М-р Нада Донева, Правен факултет „Јустинијан Први“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје</i>	
Развојот на современите комуникациски технологии и нивното	69

влијание на проблемот на сексуална злоупотреба на деца.....	
<i>Танкица Таџкова, Горан Сачевски, Ѓорѓи Тасев, Пре Приватен Универзитет ФОН</i>	
Компјутерски криминал, како нова форма на криминал во Република Македонија.....	81
<i>Д-р Сергеј Цветковски, Д-р Ванчо Кенков, Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје</i>	
Осиромашен ураниум: добивање, карактеристики и примена.....	89
<i>М-р Јасмина Мишоска</i>	
Платежни картички како инструмент за плаќање во електронското банкарство.....	99
<i>М-р Тане Димовски, Агенција за млади и спорт-Влада на РМ</i>	
Интервјуто и наградувањето на вработените како дел од менаџментот на организацијата.....	104
<i>д-р Олга Кошевалиска, д-р Лазар Нанев, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет</i>	
Информатичкиот систем на Европол.....	113
<i>Кице Николовски, Универзитет „Евро-Балкан“</i>	
<i>Александар Петровски, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“</i>	
Употребата на ласерската технологија во форензиката.....	121
<i>Aleksandar Nacev, MA – Directorate for Security of Classified Information,</i>	
The Internet as a terrorist tool for recruitment and radicalization.....	130
<i>д-р Олга Кошевалиска, м-р Елена Иванова, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет</i>	
Шенгенски информациски систем и заштита на податоците во него...	138
<i>Д-р Ванчо Кенков, Д-р Сергеј Цветковски, Институт за безбедност, одбрана и мир-Филозофски факултет Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје</i>	
Операции поинакви од војна- облик на загрозување на безбедноста на малите земји.....	146

<i>Biljana Jakimovska, Ministry of Defence</i>	
INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF RESCUE AND PROTECTION - PRECONDITION FOR SUCCESSFUL DEALING WITH NATURAL DISASTERS.....	157
<i>Mirjana Manevska, Република Македонија</i>	
Симбиотската поврзаност на националниот-безбедносен систем и националниот дипломатски апарат- гаранција за ефикасна заштита на националните интереси.....	162
<i>д-р Ирена Андреевска, Комерцијална банка АД Скопје</i>	
Технологијата, глобализацијата и феноменот на сиромаштија во современиот свет.....	170
<i>Daniela Koteska Lozanoska, MSc and Dimitar Stojkovski UIST "St. Paul the Apostle" – Ohrid</i>	
E-banking in the Republic of Macedonia.....	177
<i>Anka Trajkovska-Pethoska, PhD, University St. Kliment Ohridski-Bitola, R. Macedonia</i> <i>Anita Trajkovska-Broachb), PhD, The Egg Factory, LLC., VA, USA</i>	
Learning Agility - is this really important nowadays?	184
<i>Илија Насов, МИТ Универзитет- Скопје</i> <i>Анка Трајковска Петкоска, Универзитет Св. Климент Охридски-Битола</i>	
Од идеја до реализација – искуства од ЕУ проекти.....	191
<i>Гзим Џамбази</i>	
Новите технологии и односот на учениците кон книжевната уметност.....	197
<i>м-р ШUTOва Милица, ФОН универзитет</i>	
Начини на решавање на претходното прашање во парничната постапка.....	207
<i>Borka Tuzhevska, PhD, Faculty of law University Goce Delcev – Stip</i>	
ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF SEADOCS AND	218

BOLERO SYSTEMS IN ELECTRONIC TRANSFER OF BILL OF LADING.....	
<i>Borka Tushevska, PhD, Faculty of law University Goce Delcev – Stip</i>	
BASIC CAPITAL: COMPARATIVE ASPECTS IN EUROPEAN UNION AND MACEDONIAN LAW.....	228
<i>м-р Зоран Златев, Факултет за информатика – Штип</i> <i>д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет - Радовиш</i> <i>д-р Владо Гичев, Факултет за информатика – Штип</i> <i>Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Дизајн и анализа на експеримент со употреба на Labview.....	237
<i>м-р Зоран Златев, Факултет за информатика – Штип</i> <i>д-р Роман Голубовски, Електротехнички факултет - Радовиш</i> <i>д-р Владо Гичев, Факултет за информатика – Штип</i> <i>Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Мониторинг и процесирање на сеизмички сигнали користејќи Labview.....	245
<i>Д-р Татјана Николова Маневска</i>	
Трендови во опкружувањето и нивното влијание во менаџментот на човечки ресурси во Република Македонија.....	253
<i>Д-р Татјана Николова Маневска</i>	
Стратегиски системи за оценување на перформансите на вработените.....	261
<i>Изет Хусеин, Селма Биберовиќ, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Извори на сајбер закани.....	270
<i>Селма Биберовиќ, Изет Хусеин, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Етичко хакирање и зголемување на компјутерската безбедност.....	277
<i>Зорица Кавешки, ОУ „Горѓија Пулевски“, Скопје</i> <i>Д-р Ненад Крстевски, МЕПСО – Македонски електро преносен систем оператор</i>	

<i>Д-р Сашо Гелев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија – Штип,</i>	
Дигитална форензија на мобилни телефони.....	284
<i>м-р Марија Амповска, Универзитет "Гоце Делчев" Штип</i>	
Правна и институционална рамка на нуклеарната енергија во Р.Македонија.....	297
<i>Ass.Prof. Aleksandar Tudzarov "Goce Delcev" University – Shtip</i>	
5G Mobile Networks: the User-side Approach.....	310
<i>Ass.Prof. Aleksandar Tudzarov "Goce Delcev" University – Shtip,</i>	
Next Generation Mobile Networks Architecture.....	322
<i>Д-р Гордан Јанкуловски, Универзитет Еуро-Балкан</i>	
Влијанието на научно - технолошкиот развој во областа на правото, економијата во Република Македонија од областа на електронско банкарство.....	328
<i>Д-р Гордан Јанкуловски, Универзитет Еуро-Балкан</i>	
Влијанието на научно - технолошкиот развој во областа на правото, економијата во Република Македонија од областа на е - бизнис.....	336
<i>М-р Маја Кукушева Панева, М-р Биљана Читкушева Димитровска, Томче Велков, Проф. Д-р Влатко Чингоски, Електротехнички Факултет- Радовиш Универзитет Гоце Делчев- Штип, Р. Македонија</i>	
FEMM како Едукативна Алатка за Решавање на Проблеми од Електромагнетизам.....	344
<i>Стоимен Стоилов, Горан Боримечковски, Николче Петковски, Универзитет „Еуро-Балкан“ – Скопје</i>	
Значење на компјутерската форензија при собирање на дигитални докази и справување со сајбер криминалот.....	351
<i>Мимоза Клековска, Универзитет „Еуро-Балкан“ – Скопје</i>	
<i>Цвета Мартиновска, Факултет за информатика – Штип</i>	
Одредување на личниот идентитет врз основа на ракописот како биометриска идентификација.....	359

<i>Д-р Ненад Крстевски, МЕПСО</i> <i>Зорица Кавиќ, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i> <i>д-р Фердинанд Оџаков Министерство за одбрана</i>	
Методи на идентификација на маскирани непознати сторители на казниви дејства.....	367
<i>м-р Марија Амповска, м-р Димитар Апасиев</i> <i>Универзитет "Гоце Делчев" Штип, Правен Факултет Кочани</i>	
Еволуција на ноксалната одговорност од римското право во одговорност за друг во современото македонско право.....	378
<i>Васко Милевски, АД Електрани на Македонија, Скопје, Македонија</i> <i>Влатко Чингоски, Електротехнички Факултет, Универзитет Гоце Делчев- Штип,</i>	
Енергетски Пасивни Објекти за Домување.....	389
<i>д-р Зоран Димитровски, Универзитет „Гоце Делчев“- Штип</i>	
Технички решенија за зголемување на безбедноста и сигурноста при експлоатација на тракторите во јавниот сообраќај.....	397
<i>д-р Зоран Димитровски, Универзитет „Гоце Делчев“- Штип</i>	
Трагични последици при сообраќајни несреќи со трактори во Р.Македонија.....	405
<i>м-р Александар Соколовски, Неотел</i> <i>д-р Сашо Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" – Штип Електротехнички факултет - Радовиш</i>	
Мобилна автентификација на корисници со модерни криптографски методи.....	413
<i>д-р Ана Дамјановска</i>	
Научно – технолошкиот развој како компонента од Европскиот буџет и значењето на истиот за Република Македонија како земја со статус кандидат за членство во Европската унија.....	423
<i>д-р Методија Дојчиновски, Воевна академија „Генерал Михаило Апостолски“ Скопје, Република Македонија</i> <i>м-р Ивица Даневски, Министерство за одбрана на Република Македонија</i>	

Регионализам и социјален идентитет во контекст на националната безбедност.....	430
<i>Ивана Гелева, Република Македонија</i> <i>Д-р Ристо Христов, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Дизајн и 3D печатење.....	441
<i>д-р Костадин Дуковски</i>	
Форензика во сметководство.....	450
<i>д-р Александар Дашиевски, Универзитет „Евро- Балкан“ – Скопје</i>	
Традицијата обичаите и менталитетот како основ за дискриминација во дел од земјите во југоисточна европа.....	457
<i>м-р Силвана Жежова, д-р Ацо Јаневски, д-р Киро Мојсов, д-р Дарко Андроников,</i> <i>Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Технолошко-технички факултет</i>	
Мода и брендирање на текстилните производи.....	465
<i>Филип Пејоски, Бујар Хусеини, Универзитет „ЕВРО-БАЛКАН“</i> <i>д-р Сашо Гелев, Универзитет Гоце Делчев -Штип</i>	
Можности и предизвици од влијанието на Cloud Computing врз Дигиталната Форензика.....	475
<i>Ана Кироска, Владимир Ончески, Универзитет „Евро-Балкан“ – Скопје</i>	
Идентификација преку физиолошки биометриски карактеристики....	484
<i>Aleksandar Grizhev, PhD, Ministry of defense, Republic of Macedonia</i>	
The Religious Fundamentalism and the Role of the Internet.....	495
<i>м-р Марјана Хрисафов , м-р Игор Панев, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Е-владеење-предизвик на модерните демократии.....	502
<i>Ѓорѓи Лазаревски, Елена Лазарова, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Користење GPRS технологија во спречување злоупотреба на фискалните уреди.....	510

<i>Ѓорѓи Лазареvски, Елена Лазарова, Универзитет „Евро-Балкан“ - Скопје</i>	
Банкарски аспекти во борбата против злоупотреба на платежни картички во Република Македонија.....	519
<i>д-р Лидија Раичевиќ Вучкова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i>	
Јавниот обвинител во кривично-правниот систем.....	527
<i>Д-р Павлина Стојанова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i> <i>Д-р Ленче Петреска, Република Македонија</i> <i>Д-р Сашо Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Влијание на информационите технологии врз подобрување на конкурентноста на претпријатијата.....	537
<i>Д-р Ленче Петреска, Република Македонија</i> <i>Д-р Павлина Стојанова, Универзитет „Евро Балкан“ - Скопје</i> <i>Д-р Сашо Гелев, Универзитет "Гоце Делчев" - Штип</i>	
Развојот на социјалните медиуми и нивното влијание врз е-бизнисот.....	547
<i>Драган Караџовски, Европски Универзитет Република Македонија, Скопје</i> <i>Лорита Опакова, Универзитет ЕВРО-БАЛКАН, Скопје</i>	
Дигитален потпис.....	555
<i>Miroslava Kortenska, Ph.D.</i> <i>South-Western University "Neofit Rilski", Blagoevgrad</i>	
Bulgarian Poet Peyo K. Yavorov (1878–1914) – Broadening his Cultural and Historical Legacy.....	565
<i>Валентина Гоцевска</i>	
Неолибералниот концепт во време на информациската револуција во Република Македонија после осамостојувањето.....	568

удк: 004.6/.7:341.456

д-р Олга Комеволиска

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет

д-р Лазар Нанев

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип, Правен Факултет

ИНФОРМАТИЧКИОТ СИСТЕМ НА ЕВРОПОЛ

АПСТРАКТ

ЕВРОПОЛ е тело на Европската Унија надлежно за спроведување на законот, кое работи со криминалистичко-разузнавачки информации. Негова цел е поддршка и соработката помеѓу надлежните органи на земјите членки во спречувањето и борбата против кривичните дела од мандатот на ЕВРОПОЛ. Една од главните задачи на ЕВРОПОЛ е собирање, чување, обработка, анализа и размена на податоци и разузнавачки информации како и известувања до надлежните органи на земјите-членки за информациите што ги засегаат и за сите откриени врски меѓу кривичните дела; помош за истраги во земјите-членки, особено преку доставување на сите релевантни информации до националните единици; и сл. ЕВРОПОЛ има комплексен информативен систем кој треба да кореспондира со тековните задачи на ова тело. Истиот е составен од: Информативен систем (т.н. Комјуникациски информативен систем); Работните досијеа за анализи и Индекс систем. Оттука, овој труд има за цел да го елаборира овој систем и да укаже на неговите предности и недостатоци кои би можеле да го нарушат и доведат во прашање мандатот на ЕВРОПОЛ.

Клучни зборови: ЕВРОПОЛ, податоци, информатички систем, заштита на податоци.

EUROPOL INFORMATION SYSTEM

ABSTRACT

EUROPOL is law enforcement agency that works with intelligence information. Its main goal is to support improving of the effectiveness of the cooperation between the competent authorities in member states in the prevention and the fights against crimes that are in EUROPOLs mandate. One of the main tasks of EUROPOL is collecting, storage, processing, analyses and exchange of information and intelligence with competent authorities from Member states concerning the information for all discovered links between crimes, to give assistance in investigations in particular by providing all relevant information to the national units, and so on. EUROPOL has a complex information system in order to correspond to the actual tasks of the agency. The information system is composed of: Information system (called Communication information system), Analyzing working files and Index system. Hence, this paper aims to elaborate the information system and to indicate its advantages and disadvantages that could challenge the mandate of EUROPOL.

Key words: EUROPOL, data, information system, protection of data.

ЕВРОПОЛ е тело на Европската Унија надлежно за спроведување на законот чија цел е цел поддршка и соработката помеѓу надлежните органи на земјите членки во спречувањето и борбата

против кривичните дела од мандатот на ЕВРОПОЛ. Со цел да обработува и чува податоци, ЕВРОПОЛ има воспоставено специјален систем токму за оваа намена. Овој систем се состои од следниве компоненти: 1. Информативен систем (т.н. Комуникациски информативен систем, во натамошниот текст КИС); 2. Работните досиеја за анализи и 3. Индекс систем.¹

Заради безбедност и елиминирање на сите можни упади во системот кои би можеле да ја нарушат и доведат во прашање целата работа на ЕВРОПОЛ, *КИС* на ЕВРОПОЛ во никој случај не смее да биде поврзан со други автоматски системи за обработка на податоци, освен со автоматските системи за обработка на податоци на националните единици. *КИС* ги содржи информациите кои директно се внесуваат од националните единици и офицерите за врска, како и податоци кои ЕВРОПОЛ ги внесува директно (податоците кои се доставени до ЕВРОПОЛ од трети земји и тела и сл.)²

а) Комуникациски информативен систем-КИС. Националната единица (во понатамошниот текст НЕ) во секоја земја-членка е одговорна за комуникации со *КИС* на ЕВРОПОЛ и истата е одговорна за безбедносните мерки во однос на опремата за обработка на податоци што се користи во рамките на територијата на односната земја-членка и за преиспитувањето на роковите за чување и бришење на податоците.³ *КИС* на ЕВРОПОЛ може да се користи само за обработка на податоците потребни за извршување на задачите на ЕВРОПОЛ. Внесените податоци се однесуваат на: (а) лица за кои, во согласност со националното законодавство на засегнатата земја-членка, постои сомнение дека извршиле или учествувале во кривично дело за кое ЕВРОПОЛ е надлежен, или лица кои биле осудени за ваков престап; или (б) лица за кои постојат реални индикации или разумна основа според националното законодавство на засегнатата земја-членка да се верува дека ќе извршат кривични дела за кои ЕВРОПОЛ е надлежен. Последново е малку дискутабилно затоа што реалните индикации или разумната основа во различните земји членки различно е определена. За ова ЕВРОПОЛ нема прифатен начелен став затоа што во ваквите случаи земјите членки се тие кои што ги внесуваат податоците директно во системот а се водат од националното законодавство.

Дополнителните информации што ги поседува ЕВРОПОЛ или НЕ може да се доставуваат до секоја НЕ или на барање на ЕВРОПОЛ. НЕ го прават истото во согласност со нивното национално законодавство. Доколку дополнителните информации се однесуваат на едно или повеќе поврзани кривични дела, податоците внесени во *КИС* на ЕВРОПОЛ соодветно се обележуваат за да се овозможи размена на информации меѓу НЕ и ЕВРОПОЛ за односните кривични дела. Ако судската постапка против односното лице е конечно отфрлена или лицето е конечно ослободено, податоците за предметот во однос на кој е донесена една од одлуките се бришат.

¹ Geyer, F.: *Taking Stock: Databases and Systems of Information Exchange in the Area of Freedom, Security and Justice*, CEPS, 2008, стр.13;

² Mitsilegas, V.: *EU Criminal Law*, стр.172-177

³ Occhipinti, J.: *The Politics of Eu Police Cooperation: Toward a European FBI?*, Lynne Rienner Publishers, 2003, стр.61;

КИС на ЕВРОПОЛ *можат да го користат* НЕ, офицерите за врска, Директорот, замениците на Директор и прописно овластениот персонал на ЕВРОПОЛ.⁴ Истите овие тела имаат и право да внесуваат податоците директно како и да ги ажурираат веќе постоечките информации но само страната што ги внесува може да ги измени, исправи или избрише истите. Доколку друга страна има причина да верува дека податоците се неточни или нецелосни, за тоа треба да ја извести страната што ги ввела податоците. Во таков случај страната што ги ввела податоците без одлагање ги испитува овие информации и доколку е потребно веднаш ги менува, дополнува, исправа или брише истите. Одговорноста за прифатливоста на ажурирање, внесување и измени во КИС на ЕВРОПОЛ е на страната што ажурира, внесува или изменува податоци со што ЕВРОПОЛ се заштитува од одговорност за неажурната или погрешна работа во рамките на системот и ги обврзува надлежните лица за внес на податоци да внимаваат.

Во однос на пребарувањето во КИС, освен НЕ и лицата наведени изречно погоре, надлежните органи назначени за таа цел од страна на земјите-членки, можат да пребаруваат низ КИС но резултатите од пребарувањето се однесуваат само на тоа дали бараните податоци се достапни во истиот.

б) **Работни досиеја за анализи.** Работните досиеја за анализи – Analysis Working Files или скратено AWF се уредени со Конвенцијата на ЕВРОПОЛ.⁵ За да се осигурат дека средствата ќе бидат насочени кон приоритетните проблеми, за да се отвори еден AWF мора да бидат задоволени следните критериуми: а) Да се однесува на кривични дела кои се во мандатот на ЕВРОПОЛ; б) Да се вклучени две или повеќе земји членки; с) Да постојат основани и јасни сознанија дека се работи за организирана криминална структура.

Работните досиеја за анализи може да содржат податоци за следниве категории лица:

(а) лица за кои, во согласност со националното законодавство на засегнатата земја-членка, *осомничени* дека извршиле или учествувале во кривично дело за кое ЕВРОПОЛ е надлежен, или лица кои *биле осудени* за ваков престап; и лица за кои постојат *реални индикации или разумна основа* според националното законодавство на засегнатата земја-членка да се верува дека ќе извршат кривични дела за кои ЕВРОПОЛ е надлежен; (б) лицата кои може да се повикаат да сведочат во истраги поврзани со кривични дела што се испитуваат или во последователна судска постапка; (в) лицата кои се жртви на едно од кривичните дела што се испитуваат или *за кои одредени факти укажуваат дека може да бидат жртви на вакоо кривично дело*; (г) контакт лица и соработници; и лицата кои можат да дадат информации за кривичните дела што се испитуваат.⁶ На мислење сме дека третата основа е недозволено прешироко поставена бидејќи на одредени кривични дела буквално секој може да биде жртва што би требало да значи дека може сечии податоци да се внесат во системот. На пример кај кривичното дело трговија со луѓе, кое е во надлежност на ЕВРОПОЛ, секој

⁴ Koenig, D., Das, D.: International Police Cooperation: A World Perspective, Lexington Books, May 1, 2001, Стр.59;

⁵ AWF се уредени во член 10 од Конвенцијата за ЕВРОПОЛ и Одлуката 2009/936 од 30 ноември 2009 година за имплементирање на правилата на ЕВРОПОЛ AWF⁵ а со наредниот член се уредува воспоставување на Index систем, средство преку кое може да се врши пребарување во базите на податоци во AWF.

⁶ Koenig, D., Das, D.: International Police Cooperation: A World Perspective, Lexington Books, May 1, 2001, Стр.58;

може да се јави како можна жртва. Дали ова би значело дека за сите жени и деца, кои најчесто се жртви, треба да има податоци во ЕВРОПОЛ?

Во Конвенцијата на ЕВРОПОЛ, јасно е прокламирано дека ЕВРОПОЛ ќе ја почитува забраната за обработка на чувствителни лични податоци но од друга страна, веднаш по ваквото определување ЕВРОПОЛ, си направил простор, законски основан, да го заобиколи ова правило кога ќе смета дека ваквите податоци се строго неопходни за целите на односното досие и освен доколку овие податоци надополнуваат други лични податоци што се веќе внесени во наведеното досие.⁷ Ова е особено во случаите кога се под истрага верници на муслиманската вера, кога не само што се внесуваат податоци за нивните верски убедувања туку и за филозофските убедувања и етничкото потекло. Тие како да се етикетирани за терористички кривични дела и оттука, врз основа на нивната вера, го засноваат разумното сомнение за можни извршители. Особено во ваквите случаи, во „прилог“ им се родбинските врски со некои веќе докажани терористи, што исто така може да биде преширока основа имајќи ја на ум бројноста на членовите во муслиманските семејства. Конtradикторни на ова се и извештаите⁸ на ЕВРОПОЛ во кој јасно се укажува дека се обработуваат чувствителни информации.⁹ Во таа смисла во извештајот од 2009 година стои посебна глава за „Муслимански тероризам“.¹⁰

Работните досиеја за анализа се отвораат за анализа и собирање, обработка или користење на податоците за кривични истраги. На барање на ЕВРОПОЛ, или на негова иницијатива, НЕ, ги доставуваат до ЕВРОПОЛ сите информации за целите на одредено работно досие за анализи само доколку тоа е согласно според нивното национално законодавство. Оттука на мала врата се овозможува помоќните држави да го оспорат давањето на лични податоци за потребите на ЕВРОПОЛ. Ваков е случајот со Велика Британија, која во неколку наврати ја има избегнато оваа обврска, ставајќи се во привилегирана положба.

Постапката за отворање на овие досиеа е следнава:¹¹ Предлог за отворање на нов AWF може да биде поднесен од: Земја членка; Управниот одбор на ЕВРОПОЛ и Специјализирана криминалистичка единица во рамки на ЕВРОПОЛ. Потоа, по поднесување на предлогот се изработува Студија за можност од страна на телото кое го предлага AWF во соработка ЕВРОПОЛ. Оваа Студија ја чини основата врз која Директоратот на ЕВРОПОЛ донесува одлука со која се утврдува: Кои држави членки се погодени од одреден криминален проблем; Дали сакаат да соработуваат на меѓународно ниво за негово решавање; Дали имаат податоци за проблемот за кои што се согласни да ги споделат со AWF; Дали се во можност да вложат ресурси што ќе бидат нужни за оваа цел; Дали се согласни да

⁷ Groenhart, M.: The Autonomy of European Union Agencies, Eburon Uitgeverij B.V., 2009, str.282;

⁸ Извештај на ЕВРОПОЛ ЗА ТЕРОРИЗМОТ 2009 ГОДИН, достапен на https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/tesat2009_0.pdf последен пат отворена на 10.06.2014 година, стр.17;

⁹ Така и во извештајот од 2011 година и сл. види стр.15 на <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/tesat2011.pdf> последен пат отворена на 10.06.2014 година;

¹⁰ Во самиот извештај се внесени табели во кои ЕВРОПОЛ ги дава сторителите на припадници на исламот, сепаратисти, десно крило, лево крило и неопределени. Оттука и бурните реакции во јавноста во кои се декларира дека „сите терористи се муслимани, освен 99.6 % кои не се“. Овој преглед беше објавен од loonwatch а потоа преземен од повеќе други сајтови. За повеќе види на <http://www.loonwatch.com/2010/01/terrorism-in-europe/> статија со наслов *Europol Report: All Terrorists are Muslims... Except the 99.6% that Aren't* последен пат отворена на 10.06.2014 година;

¹¹ Работни досиеја за анализи - analysis work files awf, ЕВРОПОЛ Document File n°184026, The Hague, 21st June 2006;

постапуваат во согласност со видувањата и барањата на AWF? Зависно од одговорот на овие прашања, Директоратот на ЕВРОПОЛ ќе одлучи дали отворањето на таков AWF е оправдано. Во случај на позитивна одлука ќе биде иницирана Постапка за отворање. Но за да едно AWF се смета за официјално отворено мора претходно да се добие одобрение од Директоратот на ЕВРОПОЛ; Заедничкото надзорно тело и Управниот Одбор на ЕВРОПОЛ.

Во исклучителни ситуации, Директорот на ЕВРОПОЛ може да нареди *и*тно отворање на одреден AWF. Во таков случај, работата на проблемот може да започне пред да се добие формално одобрение од Заедничкото надзорно тело и Управниот Одбор, но ќе биде предмет на измена или укинување доколку било кое од овие две тела не го одобри.¹²

Запрепастувачки е обемот на лични податоци кои треба да се внесат во едно AWF. Во таа смисла огромната лепеза од лични податоци е поделена во неколку групи:

А) Лични податоци	сегашно и поранешно презиме, сегашно и поранешно име, средно име, име на таткото (кога тоа е неопходно за идентификација), име на мајката (кога тоа е неопходно за идентификација), пол, датум на раѓање, место на раѓање, националност, брачна состојба, лажан идентитет (алијас), прекар, лажно име, сегашно и претходно резиденство или домицил
Б) Физички опис	физички опис, вродени и стекнати обележја (белези, лузни, тетоважи итн.)
В) Идентификација	лична карта / возачка дозвола, пасош, ЕМБГ, визуелна идентификација / слики, форензичка идентификација – отпечатоци од прсти, ДНК, профил на глас, крвна група, дентални информации
Г) Работа и Занимање	моментално вработување и занимање, претходно вработување и занимање, образование (основно, средно, факултет, професија), квалификации, вештини и други познавања (јазичи и сл.)
Д) Економски и финансиски информации	финансиски податоци (сметки во банка и кодови, кредитни картички и сл.), имот во готово, акции, обврзници и друг имот, податоци за сопственост, врски со компании, контакт со банки и др. финансиски институции, даночна состојба, останати информации врзани за менџирањето на финансните на засегнатата личност
Г) Однесување	животен стил и рутина, движење, места кои често ги посетува, оружје и други опасни орудија, опасно поведение, специфични ризици како на пример можност за бегство, однесување спрема службени лица и сл, употреба на дрога
Е) Контакти со здруженија, вклучувајќи го и видот на здружението и природата на контактот или членството	
Ж) Видови на комуникации како на пример – телефон (фиксен, мобилен), факс, пејџер, email, интернет врски и сл.)	
З) Превоз (земјен, воден и воздушен транспорт) вклучувајќи ги и регистрациите на овие возила	
С) Информации врзани за кривичните активности за кои ЕВРОПОЛ има надлежност	претходна осудуваност, претпоставена инволвираност во кривични поведенија, <i>modus operandi</i> , средства кои што биле или можат да се употребат за извршување на кривични дела, членство во криминални здруженија, групи и позиција во таквата група/ организација, улога во кривичната организација, географски дomet на кривичните активности, материјал собран во текот на кривична истрага, како што е на пример видео и фото записи, скици
Е) Контакти со здруженија, вклучувајќи го и видот на здружението и природата	
И) Референци за други бази во кои што може да се вклопат податоци за засегнатото лице:	ЕВРОПОЛ, полициски / царински органи, внатрешни организации, јавни органи, приватни органи

Извор: Олга Кошевалска, *Приватноста versus безбедноста во размената на податоци во кривичните предмети во ЕУ* на Правен Факултет Јустинијан Први, УКИМ, 2013 Скопје

¹² Оваа надлежност на Директорот на ЕВРОПОЛ, одреден автори ја означуваат како „апсолутен монарх“ - Occhipinti, J: *The Politics of Eu Police Cooperation: Toward a European Fbi?*, стр.63;

Гледајќи го обемот на информации кој може за едно лице да се наоѓа во AWF, доаѓаме до застрашувачко прашање: Дали ЕВРОПОЛ знае за нас повеќе од што знаеме и ние самите? Дали податоците, во овој обем, се неопходни за превенирање на можното кривично дело?

Сите податоци од земјите членки се движат преку Националното Одделение за ЕВРОПОЛ, кое е вообичаено лоцирано во рамки на МВР. По воспоставувањето на односи помеѓу AWF и истражен тим од земја членка, постои можност за нивна директна комуникација. Но и покрај тоа, доставувањето на сите официјални податоци мора да оди преку Националното Одделение за ЕВРОПОЛ. Националното Одделение за ЕВРОПОЛ ги испраќа податоците до нивното национално биро лоцирано во ЕВРОПОЛ. Тие ја проверуваат и ја ставаат во досие доставата и тогаш ја испраќаат до AWF. За ова се користи внатрешен систем за комуникација. Првично системот беше InfoEx,¹³ а денес е заменет со SIENA, и е единственото официјално средство преку кое можат да се доставуваат оперативни податоци до AWF. По приемот на доставените податоци, менаџерот на AWF одлучува дали доставените податоци ќе бидат прифатени во AWF. Ова се нарекува „Процес на верификација“; во кој менаџерот треба да одлучи дали податоците се дозволени со обемот на одлуката за отворање и дали се оперативни корисни за анализите кои се вршат т.е. дали последните доставени податоци се релевантни за моменталниот интерес на анализата. Доставените податоци кои нема да го поминат овој тест ќе бидат одбени и вратени до земјите членки кои ги доставиле. Ова е во согласност со начелата на неопходност, пропорционалност и со начелото на легитимитет. На доставените податоци кои се прифатени добиваат степен на приоритетност – податоци од *висок, среден и низок приоритет*. Ова им овозможува на аналитичарите кои работат во одреден AWF на кои од доставените податоци првенствено да обрнат внимание. И додека едни на оваа правна уреденост ќе забележат дека е сосема „силно“ уредена, во отсуство на бланкетни норми и во отсуство на правни празнини, други ќе забележат дека ова избилство од чекори во отворањето на едно досие ја комплицира целата постапка до максимум. Според одредени пресметки за отворање на едно AWF било потребно околу една година, а за покомплицирани дури и две години.¹⁴ Ова секако не оди на прилог на истрагите кои се итни и во кои времето е клучен надворешен фактор.

За секое AWF, се креира налог за отворање на AWF во кое Директорот го наведува: (а) името на досието; (б) намената на досието; (в) групите лица заради кои се чуваат податоците; (г) природата на податоците што треба да се чуваат и чувствителни лични податоци што се строго неопходни; (д) општиот контекст што доведува до одлуката да се отвори досието; (е) учесниците во групата на аналитичари во периодот на отворање на досието; (ж) условите под кои личните податоци во досието можат да се достават, до кои корисници и според која постапка; (з) роковите за испитување на податоците и времетраењето на чувањето; (и) метод за воспоставување дневник на ревизија.

¹³ Occhipinti, J.: *The Politics of Eu Police Cooperation: Toward a European FBI?*, Lynne Rienner Publishers, 2003, стр.142, Освен за пренос на податоците, SIENA исто така има улога и на официјален пристап за да покаже дека податоците се законски доставени/приемени;

¹⁴ Verhage, A.: *Policing in Europe*, Maklu, 2010, стр.151;

Секоја база на податоци е прилагодена согласно посебните потреби на конкретен криминален проблем со кој се справува одреден AWF.¹⁵

Во однос на безбедноста, од ЕВРОПОЛ сметаат дека AWF е безбеден за личните податоци. Секој AWF е сместен во сопствена база на податоци, која се чува одвоено од останатите AWFs. Само лицата определени за учество во одреден AWF имаат пристап до податоците во AWF. Секое извлекување на податоци од базата на податоци автоматски се евидентира во системот за надзор. Секој вид на податок доставен од страна на земја членка останува во сопственост на таа земја членка и тоа вклучува задржување на право да одлучи што може да се направи со тој вид на податок и со кого би можел да се сподели. Оваа контрола е олеснета со употребата на кодовите за ракување кои се избрани од SIENA, кој ги спроведува податоците до AWF. Конкретни кодови за ракување кои се на располагање се H1- само за полициска употреба, не може да се користи како доказ, и H2- само за користење во AWF, не смее да се споделува со друга страна.¹⁶ Било кој од овие кодови за ракување може да биде повлечен, но само по претходно јасно овластување дадено од страна на земјата членка која го обезбедила податокот.

Работното досие за анализи трае најмногу три години. Пред истекот на периодот од три години, ЕВРОПОЛ ја разгледува потребата за континуитет на досието. Кога е строго неопходно за целите на досието, Директорот може да нареди континуитет на досието за дополнителен период од три години за што веднаш ги известува Управниот одбор и Заедничкото надзорно тело за елементите во досието наведувајќи оправдување за строгата потреба од континуитет. Во секој период, Управниот одбор може да му наложи на Директорот да ја измени наредбата за отворање или да го затвори AWF.

в) Индекс на функција. ЕВРОПОЛ креира *индекс на функција* за податоците што се наоѓаат во AWF. Право на пристап имаат Директорот, заменици на Директорот, законски овластениот персонал на ЕВРОПОЛ, офицерите за врска и законски овластените членови на НЕ. Пристапот до индексот на функција се дефинира на начин на кој е можно да се утврди дали дел од информациите се чуваат во AWF, но не за воспоставување врски или понатамошни податоци во однос на содржината на досието.^{17 18}

Заклучок. Заштитата на лични податоци е израз на личната слобода и достоинство. Оттука, не смее да се толерира личните податоци да се користат на начин кој што прави од човекот објект на постојан надзор и мониторинг.¹⁹ Правото на заштита на лични податоци е право кое ја овозможува приватноста и сувереноста на поединецот.²⁰ КИС на ЕВРОПОЛ е беспрекорно уреден во однос на

¹⁵ Работни досиеја за анализи - analysis work files AWF, ЕВРОПОЛ Document File n°184026, The Hague, 21st June 2006, стр.6

¹⁶ Europol Products and Services, File No.2510-271, достапно на <http://www.europol.europa.eu/Uploads/Europol%20Products%20and%20Services-Booklet.pdf>, последен пат отворено на 07.08.2014 година;

¹⁷ Easton, M.: Readings on Criminal Justice, Criminal Law & Policing, Maklu, Apr 1, 2009, стр.337-342;

¹⁸ Vermeulen, G.: Essential Texts on International and European Criminal Law, стр.467-472 и член 6 од одлуката на Европол за AWF од 30.11.2009 година;

¹⁹ Gutwirth, S., Poullet, Y., De Hert, P.(Ed): Data Protection in a Profiled World, Springer Science, Business Media B.V. 2010, стр.77;

²⁰ DANIEL J. SOLOVE: "I've Got Nothing to Hide" and Other Misunderstandings of Privacy, Understanding Privacy, to be published by Harvard University Press in May 2008, стр.760

поставеноста и функционирањето но на мислење сме дека обемот на податоци со кои ЕВРОПОЛ располага е преголем и не може да се оправда со борбата против тероризмот и обезбедување на безбедноста на Унијата и земјите членки. Апсолутното право на ЕВРОПОЛ за постојан мониторинг мора да се релативизира. Доколку истото е неограничено и постојано тогаш можеме да го квалификуваме како „насилство“ врз приватноста на граѓаните.

Conclusion. The protection on personal data is an expression of personal freedom and dignity. Hence, there can't be tolerance for the use of personal data in a manner that make one to be an object of constant monitoring. The right to protection of personal data is a right that provides privacy and sovereignty of the individual. Europol Information system is perfectly structured in terms of the functioning, but our opinion is the volume of data that Europol uses is to extreme and can't be justified with the purpose of fight against terrorism and ensuring security of the EU and member states. The absolute right to Europol for continuous monitoring must be made relative. If it is unlimited then we can qualify it as "violence" on privacy.

Користена литература:

- [1] Easton, M.: Readings on Criminal Justice, Criminal Law & Policing, Maklu, Apr 1, 2009, стр.337-342;
- [2] Europol Products and Srvices, File No.2510-271, достапно на <http://www.mvt.gov.mk/Uploads/Europol%20Products%20and%20Services-Booklet.pdf>, последен пат отворено на 07.08.2014 година;
- [3] Geyer, F.: Taking Stock: Databases and Systems of Information Exchange in the Area of Freedom, Security and Justice, CEPS, 2008, стр.13;
- [4] Groenheer, M.: The Autonomy of European Union Agencies, Eburon Uitgeverij B.V., 2009, стр.282;
- [5] Gutwirth, S., Poullet, Y., De Hert, P.(Ed): Data Protection in a Profiled World, Springer Science, Business Media B.V. 2010, стр.77;
- [6] <http://www.loomwatch.com/2010/01/terrorism-in-europe/> статија со наслов Europol Report: All Terrorists are Muslims... Except the 99.6% that Aren't последен пат отворена на 10.06.2014 година;
- [7] Koenig, D., Das, D.: International Police Cooperation: A World Perspective, Lexington Books, May 1, 2001, Стр.59;
- [8] Mitsilegas, V.: EU Criminal Law, стр.172- 177;
- [9] Occhipinti, J.: The Politics of Eu Police Cooperation: Toward a European FBI?, Lynne Rienner Publishers, 2003, стр.61;
- [10] Verhage, A.: Policing in Europe, Maklu, 2010, стр.151;
- [11] Vermeulen, G.: Essential Texts on International and European Criminal Law, стр.467-472 и член 6 од одлуката на Европол за AWF од 30.11.2009 година;
- [12] Извештај на Европол за тероризмот 2009 година, достапен на https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/tesat2009_0.pdf последен пат отворена на 10.06.2014 година, стр.17;
- [13] Извештај од 2011 година и сл. види стр.15 на <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/te-sat2011.pdf> последен пат отворена на 10.06.2014 година;
- [14] Конвенцијата за ЕВРОПОЛ и Одлуката 2009/936 од 30 ноември 2009 година
- [15] Олга Кошевалиска, *Приватноста versus безбедноста во размената на податоци во кривичните предмети во ЕУ* на Правен Факултет Јустинијан Први, УКИМ, 2013 Скопје;
- [16] Работни досиеја за анализи - Analysis work files awf, ЕВРОПОЛ Document File n°184026, The Hague, 21st June 2006;